

PERSPEKTIVE IN IZZIVI SLOVENSKEGA VOJAŠKEGA ŠOLSTVA

PERSPECTIVES AND CHALLENGES OF SLOVENIAN MILITARY EDUCATION SYSTEM

Povzetek Vojaško izobraževanje je v Slovenski vojski organizirano znotraj Centra vojaških šol in ima že tridesetletno tradicijo. Zaradi hitrih sprememb na področju vojaštva in težnje po enakopravnem vključevanju v evropski in okvir Nata se tudi slovenski sistem vojaškega šolstva srečuje z izzivi, povezanimi z zagotavljanjem visoke kakovosti. Prizadevanja na tem področju so usmerjena predvsem v vključevanje v javni izobraževalni sistem. V zadnjem času nam je uspelo vzpostaviti Višjo vojaško strokovno šolo in akreditirati višješolski študijski program Vojaški menedžment. Posodobitev sistema izobraževanja častnikov ostaja izziv tudi zaradi omejitev trenutne nacionalne zakonodaje.

Ključne besede *Vojaško izobraževanje in usposabljanje, višješolsko strokovno izobraževanje, visokošolsko izobraževanje.*

Abstract Military education in the Slovenian Armed Forces is provided by the Military Schools Centre and has a thirty-year tradition. Due to rapid changes in the military, and the desire for equal integration into the EU and NATO framework, the Slovenian military education system has been facing high quality-assurance challenges. The efforts in this area mainly focus on the integration of military education into the public education system. Recently, we have managed to establish the Higher Military Vocational School (NCO College) and accredit the higher vocational study programme Military Management. Due to the limitations dictated by the current national legislation, the modernization of the officer education system also remains a challenge.

Key words *Military education and training, post-secondary vocational education, higher education.*

Uvod Z vstopom Slovenije v Nato in z uvedbo poklicne vojske je nastala tudi potreba po izboljšanju sistema vojaškega izobraževanja in usposabljanja, ki je bistvena za kakovostno usposobljenost posameznikov, enot in poveljstev Slovenske vojske. Skladno s tem je Slovenija vključena v mehanizme zagotavljanja kolektivne varnosti in prevzema tveganja, kot tudi druge članice Nata in Evropske unije, predvsem prek delovanja v mednarodnih operacijah in na misijah. Profesionalizacija Slovenske vojske, uvajanje sodobnih oborožitvenih sistemov v operativno uporabo in razmeroma majhen obseg Slovenske vojske zahtevajo visoko stopnjo usposobljenosti njenih pripadnikov.

Slovenska vojska opravlja številne naloge, med katerimi sta med prvimi izvajanje vojaškega izobraževanja in usposabljanja za oboroženi boj (37. člen Zakona o obrambi) in drugih oblik vojaške obrambe ter izvrševanje obveznosti, ki jih je Republika Slovenija sprejela v mednarodnih organizacijah in z mednarodnimi pogodbami. Varnostne razmere v svetu zahtevajo sodelovanje Slovenske vojske na kriznih območjih. Opravljanje takih nalog postaja vse zahtevnejše in odgovornejše. Znanje in usposobljenost pripadnikov Slovenske vojske sta temeljnega pomena za varno ter kakovostno opravljanje nalog. Pridobivanje znanja mora biti prilagojeno času in izzivom, pred katere so postavljeni pripadniki Slovenske vojske. Varnostne razmere v svetu se hitro spreminjajo, kot se hitro spreminjajo tudi načini bojevanja, tehnologija in bojna tehnika, čemur mora slediti tudi sistem vojaškega izobraževanja in usposabljanja.

Slovenska vojska potrebuje vojaško izobražene in dobro izurjene, osebno zrele pripadnike, ki sledijo visokim etičnim načelom. Potrebuje pripadnike, ki jim znanje in veščine omogočajo kritično presojo v najtežjih razmerah in se dejavno odzivati na spremembe v kompleksnih razmerah. Potrebuje vojaške voditelje z moralno integriteto, ki imajo znanje in sposobnosti za delovanje v domovini ter mednarodnih vojaških strukturah, so sposobni delovati v različnih okoljih in sodelovati z nevojaškimi akterji. Potrebuje kader, ki zna vzpostaviti učinkovito razmerje med zahtevami vojaške hierarhije in discipline po eni strani ter potrebo po ustvarjalnosti, iniciativnosti in kritičnosti ter izmenjavi strokovnih mnenj po drugi strani. Potrebuje pripadnike, ki sledijo načelom in pravilom vojaške doktrine Slovenske vojske in zavezništva ter predano, profesionalno in lojalno opravljajo svoj poklic (Pešec, 2013). Potrebuje pripadnike, ki so prilagodljivi in iznajdljivi v hitro spreminjajočem se svetu ter pripravljeni na nenehno strokovno izpopolnjevanje in permanentno izobraževanje na vojaškem področju (Greer, 2018). Da bi to dosegli, je treba izboljšati kakovost organizacije ter vojaško izobraževanje in usposabljanje posameznikov, da bo podpiralo razvoj zmogljivosti in sledilo razvoju vojaškega poklica v zavezništvu ter krepilo profesionalnost pripadnikov Slovenske vojske.

1 TRADICIJA SLOVENSKEGA VOJAŠKEGA ŠOLSTVA

Slovensko vojaško šolstvo je nastalo kmalu po vojni za Slovenijo leta 1991 na tradicijah preteklosti in hkrati s težnjo po prekinitvi s polpreteklo zgodovino, ki je

temeljila na zapuščini Jugoslovanske ljudske armade. Želja po prekinitvi s preteklimi strukturami se v vojaškem šolstvu kaže v zavračanju zamisli o ustanovitvi vojaške akademije. Pojav je paradoksalen, saj tudi jugoslovanske socialistične oblasti Sloveniji niso dovolile ustanoviti vojaške akademije, razen šole za rezervne oficirje, ki je nekaj let delovala v Šentvidu. Tako je Slovenija po osamosvojitvi ustanovila najprej leta 1991 Šolo za podčastnike, pozneje pa še Šolo za častnike, Šolo za častnike vojnih enot za kandidate na služenju vojaškega roka in Poveljniško-štabno šolo leta 1993 (Kastelic, 2008, str. 12). Slovensko vojaško šolstvo temelji na teh šolah, čeprav se hkrati ves čas pojavljajo razprave in razmišljanja o vojaški akademiji, vojaški fakulteti ali vojaški visoki šoli, o njenem vključevanju v javni izobraževalni sistem ter o načinih delovanja.

Kot prva težnja v vojaškem šolstvu v Sloveniji se pojavlja strah, da bi ustanovili vojaško akademijo, saj bi tako prebudili duhove preteklosti. Slovenija je zato že kmalu po osamosvojitvi vzpostavila sistem vojaških šol, ki ima temelje v Zakonu o obrambi in pomeni dopolnjevanje civilnega znanja z vojaškim. Ta sistem predvideva, da v vojaški sistem vstopajo posamezniki s civilno izobrazbo določene ravni, ki jo dopolnijo s posebnim vojaškim znanjem v vojaških izobraževalnih ustanovah. Za pridobitev vojaškega poklica je torej treba opraviti precej daljše izobraževanje kot za veliko primerljivih civilnih poklicev, kar se kaže tudi v tem, da podčastniki in častniki, ki začenjajo delati na svoji prvi dolžnosti, niso več zelo mladi. To dejstvo je tudi eden pomembnih razlogov, ki usmerja razmišljanja o spremembah v vojaškem šolstvu.

2 IZZIVI SODOBNEGA VOJAŠKEGA IZOBRAŽEVANJA

V sodobni družbi ima znanje vse večji pomen, saj jo zaznamujeta hiter pretok informacij po vsem svetu in nenehna tehnološki napredek. Posameznik, ki deluje v svetu nenehnih sprememb, potrebuje različna znanja, da bi se lahko prilagajal novostim in uspešno reševal izzive, ki jih prinaša sodobna tehnologija (Haček, Bačlija, 2007, str. 53). Vojaško izobraževanje se nenehno spreminja in navadno temelji na spoznanjih, ki izvirajo iz udejstvovanj v vojnah ali vojaških spopadih (Kennedy, Neilson, 2002). Zaradi številnih tehnoloških in družbenih sprememb so sodobne vojaške organizacije prisiljene v nenehno preoblikovanje in razvoj novih pristopov k delovanju, kar se posledično kaže tudi v vojaškem izobraževanju in usposabljanju (Vegič, Zabukovec, 2014, str. 72).

Odnos teoretikov do vojaškega izobraževanja je različen, in sicer od mnenj, da mora biti vojaško izobraževanje dolgotrajno in celovito, do skrajnih prepričanj, da vojaško izobraževanje negativno vpliva na uspeh na bojišču in ustvarja poveljnike, ki so »zastrupljeni« s teoretskim znanjem in zato neodločni v praksi (Peters, 2007). Ne glede na to se teoretiki strinjajo, da se vojaški poveljniki ne morejo izobraževati le v civilnih ustanovah, saj za opravljanje svojega poklica potrebujejo posebno znanje in socializacijo v vojaško okolje. Po drugi strani se pojavlja mnenje, da se z

zmanjševanjem številčnosti vojsk in njihovo profesionalizacijo uveljavlja načelo, naj bo vojska manjša, vendar hkrati tudi pametnejša (Kelley in Johnson-Freese, 2013).

Dvomi, ki se nanašajo na učinkovitost vojaškega izobraževanja, so enaki dvomom, ki so povezani z izobraževanjem na splošno. Tako kot je v nacionalnem izobraževalnem sistemu veliko dijakov in študentov, ki so prepričani o neuporabnosti in nesmiselnosti znanja, ki ga sprejemajo, tako so tudi v vojaških šolah slušatelji, ki dvomijo o uporabnosti in smiselnosti vojaškega znanja. Ne glede na znanje, ki ga posreduje kateri koli izobraževalni sistem, lahko ugotovimo, da izobraževanja pripomorejo k povečevanju pripravljenosti udeležencev za pridobivanje novega znanja in k širjenju lastnega razmišljanja ter refleksije. To še posebej velja za vojaško izobraževanje, saj se vojaška dejavnost nanaša na reševanje največjih težav. Prav tako ne moremo točno predvideti, s katerimi težavami se bo vojaštvo spoprijemalo v prihodnje, kar še povečuje izzive, s katerimi se spopadajo vojaški izobraževalni sistemi. Za vojaške organizacije, ki težijo k rutini in predvidljivosti, je to najtežji del. Glede na to, da je vojskovanje v določenem delu nepredvidljivo, ni racionalno pričakovati, da bo večji obseg vojaškega izobraževanja z gotovostjo povzročil tudi večji uspeh na bojišču ali pri izvajanju drugih vojaških aktivnosti. Vojaška izobrazba torej ni tudi zagotovilo za vojaški uspeh v praksi. Po drugi strani lahko pričakujemo, da bo dobra vojaška izobrazba prispevala k zagotavljanju pogojev za vojaški uspeh (Toronto, 2015). Če sledimo besedam generala sira Williama F. Butlerja, bo narod, ki strogo ločuje med bojevnikom in mislecem, odgovarjal za to, da se zanjo bojujejo neumni in zanjo mislijo strahopetci.¹ Danes ne želimo niti neumnežev niti strahopetcev na vojaškem strokovnem področju, zato je učinkovit vojaški izobraževalni sistem bistven za vsak nacionalni obrambni sistem (Maxwell, 2012).

V tujini v vojaškem šolanju uporabljajo različne organizacijske oblike, od tistih, ki temeljijo na vojaških univerzah, do izvajanja vojaških modulov na civilnih univerzah in sistema prekvalifikacij po končanem študiju na univerzi, s poudarkom na usposabljanju. Države so klasične vojaške akademije prilagodile bolonjskemu sistemu in zagotavljajo javno priznana ter primerljiva diplomo (Grašič, 2008, str. 37–38). V času po hladni vojni so države svoje sisteme vojaškega izobraževanja prilagajale novim razmeram, ki so povezane predvsem z zmanjševanjem stroškov ter večjimi zahtevami po pridobivanju novega znanja za vojaško osebje. Ugotovitve vseh vojaških organizacij so bile povezane s spoznanji, da vojaško izobraževanje ne more v celoti potekati v civilnih ustanovah, saj je povezano s posebnimi zahtevami vojaškega poklica (Greer, 2018).

Prihodnost bo vojaškemu izobraževanju in usposabljanju postavljala nove izzive, povezane s hitrimi družbenimi in tehnološkimi spremembami. Tako bo moral sistem vojaškega izobraževanja in usposabljanja zagotavljati primerno znanje tako vojakom kot tudi podčastnikom, vojaškim uslužbencem, častnikom in civilnemu

¹ »The nation that will insist upon drawing a broad line of demarcation between the fighting man and the thinking man is liable to find its fighting done by fools and its thinking by cowards.« General Sir William F. Butler.

osebju znotraj vojske. Ti pripadniki se bodo morali izobraževati na način, ki je najučinkovitejši in zagotavlja njihovo napredovanje v vojaški karieri. Greer primerja značilnosti učinkovitega izobraževalnega sistema prihodnosti z značilnostmi pametnega telefona, ki je hitro dostopen in prenosen, ponuja znanje na različnih ravneh brez točno določenega kurikulumu, v katerem koli okolju in znanje, ki ga daje, je pomembno. Tako bo moralo tudi vojaško izobraževanje in usposabljanje prek digitalizacije postati dostopno vsem pripadnikom v katerem koli časovnem obdobju, v katerem koli okolju (doma in v tujini), ponujati bo moralo znanje različnih nivojskih zahtevnosti, kurikulum bo moral biti prilagodljiv in omogočati hitre spremembe, znanje bo moralo biti relevantno glede na potrebe uporabnikov. Vse to bo zahtevalo vključevanje digitalne tehnologije in novih edukativnih pristopov, med katerimi je treba omeniti predvsem virtualno mentorstvo in usmerjenost v permanentno izobraževanje (Greer, 2018).

3 STANJE NA PODROČJU IZOBRAŽEVANJA PRIPADNIKOV SLOVENSKE VOJSKE

Vojaško izobraževanje in usposabljanje poteka v Sloveniji v okviru Centra vojaških šol, ki izvaja izobraževanje in usposabljanje podčastnikov, častnikov in vojaških uslužbencev Slovenske vojske. Čeprav so nekatera vojaška izobraževanja in usposabljanja obsežna in trajajo dalj časa, so priznana samo interno znotraj Ministrstva za obrambo. Sistem vojaškega izobraževanja in usposabljanja je torej zastavljen tako, da se posamezniki z določeno izobrazbo zaposlijo v Slovenski vojski in med kariernim razvojem svoje znanje nadgrajujejo z internimi izobraževanji in usposabljanji. Ta potekajo na šolah Centra vojaških šol: na Šoli za podčastnike, Šoli za častnike, Poveljniško-štabni šoli, Šoli za tuje jezike, po novem pa tudi na Višji vojaški strokovni šoli. Na teh izobraževanjih in usposabljanjih posamezniki pridobijo nova vojaškostrokovna znanja, ne pridobijo pa višje ravni izobrazbe (razen na Višji vojaški strokovni šoli).

Ena izmed glavnih zadreg slovenskega vojaškega sistema izobraževanja in usposabljanja posameznikov je majhnost Slovenske vojske in zato tudi njenih potreb po poveljujočem kadru. To je tudi eden izmed argumentov v polemikah, da bi posamezne ravni vojaškega izobraževanja v Sloveniji ukini in pripadnike raje napotili na primerljiva vojaška izobraževanja v tujino. Ukrep se zdi na prvi pogled pragmatičen in morda tudi gospodaren s finančnega vidika, vendar bi prinesel tudi usodne posledice. Zavedati se moramo, da v procesu izobraževanja ne dosegamo le izobrazbenih standardov, ampak pospešujemo tudi procese ponotranjanja zavesti pripadnosti lastni nacionalni vojaški organizaciji, procese vojaške socializacije ter socialno mreženje med pripadniki vojaške organizacije. Učinkovitost vseh teh procesov se pokaže pozneje, ko posamezniki delujejo na svojih vojaških dolžnostih in jim prav socialna omrežja, ki so jih oblikovali med vojaškim izobraževanjem in usposabljanjem, pomagajo učinkoviteje in kreativneje reševati izzive, s katerimi se srečujejo na svojih delovnih področjih. To ne pomeni, da bi morali vsa izobraževanja opraviti v Sloveniji, dobro pa bi bilo, da bi bil vsaj večji delež opravljen v okviru

nacionalnega sistema vojaškega izobraževanja in usposabljanja. Glede na to, da je temeljno etično vodilo in načelo pripadnikov Slovenske vojske domoljubje kot temeljna skupna vrednota (Kodeks vojaške etike Slovenske vojske, 2009), si težko predstavljamo, da bi to vrednoto razvijali v tujih vojaških izobraževalnih sistemih.

Pripadniki, ki se izobražujejo na tujih vojaških izobraževalnih ustanovah, se zagotovo socializirajo, vključijo v drugačno kulturno okolje in bolj ali manj navdušijo nad tujim vojaškim sistemom. Socialno mreženje poteka s pripadniki tujih oboroženih sil, kar pa je lahko sporno, če to umanjka s pripadniki lastne vojske. Ideje in pogledi, ki jih prinesejo s tujih izobraževanj, niso v celoti prenosljivi v slovensko nacionalno vojaško okolje in nekateri se zato spoprijemajo z zagrenjenostjo ali razočaranjem.

Slovenska vojska je v preteklosti veliko prizadevanj vložila v razprave, posvete in simpozije o tem, kako organizirati vojaško izobraževanje in usposabljanje. Oblikovana je bila tudi medresorska projektna skupina za vključevanje vojaškega izobraževanja v javni izobraževalni sistem v povezavi med ministrstvom za obrambo in ministrstvom za izobraževanje, znanost in šport. Organizacijska umeščenost vojaškega izobraževanja in usposabljanja je poseben izziv v slovenskem nacionalnem prostoru, ki je omejen z zakonodajo na področju izobraževanja, saj ta omejuje možnosti za vključevanje vojaškega izobraževanja v javni izobraževalni sistem.

4 VKLJUČEVANJE VOJAŠKEGA IZOBRAŽEVANJA V JAVNI IZOBRAŽEVALNI SISTEM – PRIMER IZOBRAŽEVANJA PODČASTNIKOV SV

Center vojaških šol izvaja za podčastnike Slovenske vojske izobraževanje in usposabljanje na treh ravneh: Osnovno vojaškostrokovno izobraževanje in usposabljanje kandidatov za podčastnike Slovenske vojske, Nadaljevalno vojaškostrokovno izobraževanje in usposabljanje za podčastnike Slovenske vojske I. stopnje in Nadaljevalno vojaškostrokovno izobraževanje in usposabljanje za podčastnike Slovenske vojske II. stopnje. Izvajalec teh izobraževanj je Šola za podčastnike. Vsako od teh izobraževanj in usposabljanj traja en semester. Ker gre za znanja, ki so priznana le interno, si slušatelji ne pridobijo tudi višje stopnje izobrazbe. Za napredovanje v višje podčastniške čine pa je pridobitev višje strokovne izobrazbe nujna. Osnovno vojaškostrokovno izobraževanje in usposabljanje kandidatov za podčastnike Slovenske vojske je namenjeno vojakom s činom desetnik ali nadedesetnik, kandidat pa mora imeti najmanj tri leta delovnih izkušenj v enotah Slovenske vojske. Po končanem izobraževanju in usposabljanju kandidati izpolnjujejo pogoje za dodelitev čina vodnika, ki je najnižji podčastniški čin, in tako pridobijo poklic podčastnika. Nadaljevalno vojaškostrokovno izobraževanje in usposabljanje za podčastnike Slovenske vojske I. stopnje omogoča izpopolnjevanje podčastniškega kadra v skladu z organizacijskimi potrebami Slovenske vojske ter napredovanje v podčastniških činih. To izobraževanje je pogoj za pridobitev čina štabni vodnik. Nadaljevalno vojaškostrokovno izobraževanje in usposabljanje za

podčastnike Slovenske vojske II. stopnje je namenjeno štabnim vodnikom in je pogoj za napredovanje v čin višji štabni vodnik. Opravljeno izobraževanje je pogoj za opravljanje najzahtevnejših podčastniških dolžnosti v poveljstvih in enotah Slovenske vojske in Nata.

Zakon o obrambi v 64. členu določa, da ministrstvo za obrambo lahko samostojno organizira višjestrokovno izobraževanje podčastnikov v skladu z zakonom, pristojnim za področje višjega izobraževanja. Na podlagi tega je bil že leta 2007 pripravljen elaborat za ustanovitev višje šole za podčastnike, vendar ob menjavi vlade projekt ni zaživel. Ko pa je postal načelnik generalštaba generalmajor dr. Andrej Osterman, ki je del svoje kariere posvetil tudi vojaškemu šolstvu, je ponovno spodbudil delo na tem projektu.

V Centru vojaških šol smo tako pripravili višješolski študijski program višjega strokovnega izobraževanja Vojaški menedžment, ki ga je potrdil Strokovni svet Republike Slovenije za poklicno in strokovno izobraževanje ter leta 2020 podpisal minister za obrambo. Program temelji na dveh poklicnih standardih, ki sta bila sprejeta že leta 2007, in sicer višji štabni podčastnik in višji enotovni podčastnik. Poklicni standard določa vsebino poklicne kvalifikacije na določeni ravni zahtevnosti in opredeljuje znanje, spretnosti ter splošne in poklicne zmožnosti, ki jih mora posameznik pridobiti za doseganje poklicne kvalifikacije.

Program Vojaški menedžment zagotavlja, da bodo višji podčastniki Slovenske vojske pridobili znanje, ki ga potrebujejo za opravljanje del kot višji enotovni podčastniki ter višji štabni podčastniki (Vojaški menedžment, 2020). Zasnova višješolskega študijskega programa dosledno izhaja iz povezovanja zahtev razvoja stroke in zahtev trga dela. Program temelji na modernih didaktičnih teorijah, ki priporočajo prepletanje učnociljnega in učnovsebinskega načrtovanja. V programu je zagotovljena optimalna povezava vojaškega teoretičnega in praktičnega znanja, ki omogočata uresničitev cilja: uporaba teoretičnega znanja in znanstvenih metod pri reševanju problemov operativnega vojaškega dela ter pri izvajanju vojaškega vodenja in poveljevanja.

V program so vključene vsebine internih izobraževanj in usposabljanj, ki jih podčastniki končajo v več letih med svojo kariero in so povezane s sistemom napredovanj v činih.

Višješolsko izobraževanje se v slovenskem nacionalnem prostoru odpira kot prostor, v katerega je bil vstop za vojaški izobraževalni sistem precej enostaven, saj je naravnano prav na poklicno izobraževanje. Od leta 1996 so se v Sloveniji višješolski študijski programi kot kratki terciarni programi uveljavili kot vitalen del visokošolskega izobraževanja, ki pomembno prispeva k večji zaposljivosti in razvoju vseživljenjskega izobraževanja. V številnih evropskih državah so ti programi že del prvega cikla terciarnega izobraževanja in diplomantom omogočajo razmeroma lahek prehod v visokošolski študij (Mali (ur.), 2016). Višješolski študijski programi

omogočajo pridobitev javno veljavne izobrazbe v skladu s predpisi, ki urejajo razvrstitev izobrazbe v Republiki Sloveniji (KLASIUS), in kvalifikacijo na ravni 6 v skladu s Slovenskim ogrodjem kvalifikacij oziroma na ravni 5 v skladu z Evropskim ogrodjem kvalifikacij. Višješolsko izobraževanje je izrazito praktično usmerjen študij, ki temelji na usklajenih in jasno opredeljenih potrebah delodajalcev. Programi so zasnovani kot posebna oblika terciarnega izobraževanja in so izrazito poklicno naravnani. Prav po tem se razlikujejo od visokošolskega študija. Kar 40 odstotkov programa je namenjenega praktičnemu usposabljanju (Mali (ur.), 2016).

Pridobljena višješolska izobrazba predstavlja kvalifikacijo, ki ni le povzetek s poklicnimi standardi opredeljenih kompetenc, ampak predstavlja socialno partnersko dogovorjen obseg znanja in kompetenc, ki ustrezajo opisom ravni zahtevnosti v Slovenskem ogrodju kvalifikacij. Program Vojaški menedžment je edini javno veljavni izobraževalni program v Sloveniji, ki je v Klasifikacijskem sistemu izobraževanja in usposabljanja (KLASIUS) uvrščen v podrobno področje 1031 Vojaštvo in obramba (Statistični urad Republike Slovenije, 2017). Področje Vojaštvo in obramba obsega predmetno specifične vsebine, ki se nanašajo na načela vojaških ved. Obsega izobraževanje in usposabljanje za obrambno in vojaško službo (Statistični urad Republike Slovenije, 2017).

Poleg programa Vojaški menedžment je bila leta 2020 ustanovljena tudi Višja vojaška strokovna šola, ki bo ta program izvajala. Šola deluje kot organizacijska enota Centra vojaških šol in se pri delovanju povezuje z drugimi organizacijskimi enotami, kot so Sektor za načrtovanje in podporo vojaškega izobraževanja in usposabljanja, Sektor kateder vojaških ved, Knjižnično-informacijski založniški center, Šola za podčastnike in Šola za tuje jezike. Zlasti pomembno je sodelovanje s katedrami vojaških ved, v katere so organizacijsko umeščeni predavatelji, ki bodo izvajalci programov Višje vojaške strokovne šole. Predavatelji so glavni dejavnik, na katerem temelji kakovost izvedbe višješolskega programa. Pri tem se odpira za Slovensko vojsko še precej izzivov. Problematika je pereča predvsem pri motiviranju pripadnikov Sektorja kateder vojaških ved za predavateljsko delo na Višji vojaški strokovni šoli. Izobrazbeni standard za višješolske predavatelje je namreč druga bolonjska stopnja, predavatelji pa so v katedrah večinoma formacijsko umeščeni na delovna mesta, za katera se zahteva prva bolonjska stopnja izobrazbe. Gre za izziv, ki ga bo Slovenska vojska morala ustrezno urediti, če bo želela zagotoviti ustrezen kader za predavateljsko delo. Trenutno so namreč pripadniki finančno bolj motivirani za delo v drugih enotah Slovenske vojske in manj za delo na področju vojaškega izobraževanja in usposabljanja znotraj Centra vojaških šol. Prav tako bi bilo treba urediti sistem napredovanja predavateljev v skladu z javnim izobraževalnim sistemom. Pri tem se je treba zavedati, da za napredovanje predavateljev sistem, ki velja za častnike in vojaške uslužbence v drugih vojaških enotah, ni v celoti primeren, saj od njih zahteva dolgotrajnejšo udeležbo na misijah in v mirnodobni strukturi Slovenske vojske v tujini, kar pomeni sicer napredovanje na strokovnem področju, hkrati pa nazadovanje na andragoškem. V skladu s tem bi bilo treba zagotoviti tudi

sistem napredovanj, ki bo omogočal nenehno izpopolnjevanje na strokovnem in andragoškem področju.

Vizija razvoja Višje vojaške strokovne šole je, da bo v prihodnje pripravila in izvajala tudi višješolski študijski program višjega strokovnega izobraževanja Vojaško inženirstvo, ki bo modularno zasnovan in bo zagotavljal dodatna znanja, potrebna za opravljanje posebnih podčastniških dolžnosti s področij informatike, strojništva, mehatronike, logistike in bionike.

5 VKLJUČEVANJE VOJAŠKEGA IZOBRAŽEVANJA V JAVNI IZOBRAŽEVALNI SISTEM NA PODROČJU VISOKOŠOLSKEGA IZOBRAŽEVANJA

Slovenska vojska je do zdaj veliko prizadevanj in energije vložila v razprave, simpozije in posvete na temo razvoja izobraževanja in usposabljanja častnikov (o tem tudi v Vegič, Zabukovec, 2014, str. 66–65). Že decembra 2016 je bila oblikovana medresorska delovna skupina v sodelovanju med ministrstvom za obrambo in ministrstvom za izobraževanje, znanost in šport zaradi vključitve vojaškega izobraževanja v javni izobraževalni sistem. Ne glede na to pa je bil v praksi večji premik narejen le na področju izobraževanja podčastnikov z ustanovitvijo Višje vojaške strokovne šole in akreditacijo višješolskega strokovnega programa. Vključitev v javni izobraževalni sistem na področju visokega šolstva ostaja za Slovensko vojsko izziv. Ta vključitev je nujna zaradi zagotavljanja visoke kakovosti izobraževanja častnikov, vendar ob trenutni šolski zakonodaji otežena.

Čeprav je Doktrina vojaškega izobraževanja in usposabljanja (v nadaljevanju Doktrina VIU) najvišji vojaškostrokovni dokument na področju vojaškega izobraževanja in usposabljanja (Pešec, 2013), pa njena določila še niso v celoti prenesena v prakso. Doktrina VIU določa vojaškemu sistemu izobraževanja in usposabljanja čim večjo vključitev v javni izobraževalni sistem. Na področju izobraževanja podčastnikov je bilo že precej narejenega, pri izobraževanju častnikov pa ostaja še veliko odprtih možnosti za vključitev.

Trenutni model izobraževanja častnikov, ki temelji na internih izobraževanjih v povezavi z napredovanjem v činu, se kaže za udeležence izobraževanj problematičen pri zagotavljanju kakovostne izvedbe ter z motivacijskega vidika. Po eni strani bi kakovost izvedbe izboljšali tako, da bi bili izvajalci izobraževanj habilitirani visokošolski predavatelji, kakor to določa Doktrina VIU, po drugi strani pa bi z vključitvijo vsebin, ki so del internih izobraževanj, v javno veljavne visokošolske programe dosegli, da bi bila pridobljena vojaška znanja tudi javno priznana in bi pomenila pridobitev višje ravni izobrazbe. Program Šole za častnike, ki zdaj traja eno leto, bi bilo smiselno vključiti v visokošolski program na prvi bolonjski stopnji, program štabnega in višjega štabnega šolanja pa v visokošolski program na drugi bolonjski stopnji.

V preteklosti so bili že narejeni koraki v povezovanju višjega štabnega šolanja častnikov z magistrskim študijem na civilnih fakultetah, vendar je ta projekt po nekaj letih zamrl. Vojaški modularni sistem je začel potekati že leta 2005 na Fakulteti za družbene vede znotraj študija obramboslovja (Obreht, 2010), pozneje pa so sledile še izvedbe v povezavi z drugimi fakultetami. Pridobitev izobrazbe druge bolonjske stopnje je pogoj za napredovanje častnikov v čin polkovnik.

Leta 2020 je minister za obrambo določil Usmeritve za načrtovanje operativnih, materialnih in organizacijskih priprav za uporabo Slovenske vojske v letih 2020 in 2021, v katerih je bilo (ponovno) zahtevano oblikovanje programa prve in druge bolonjske stopnje za častniški kader Slovenske vojske. Dogovori s fakultetami za pripravo takega programa oziroma programov so potekali že v okviru medresorske projektne skupine za vključevanje vojaškega izobraževanja v javni izobraževalni sistem. S temi programi bo dosežen cilj, da bo Slovenska vojska pridobila na začetne dolžnosti mlajše častnike. Glede na pretekle izkušnje pa se lahko zgodi, da bo praksa ponovno zamrla, saj bo vojska v tem primeru ponovno odvisna od sodelovanja s civilnimi fakultetami in njihovim interesom za vključevanje vojaških vsebin v njihove programe. Pri snovanju modularno oblikovanih visokošolskih programov se vojska znajde v podrejenem položaju, saj civilne fakultete niso pripravljene zmanjševati svojih strokovnih vsebin na račun vojaških.

Na področju izobraževanja častnikov se prav zato pojavljajo zamisli o ustanovitvi vojaške visoke šole (akademije, fakultete oziroma visoke strokovne šole kot samostojnega visokošolskega zavoda), ki sicer segajo že v začetke slovenskega vojaškega šolstva. Že leta 1992 je nastal osnutek programa vojaške akademije (Grašič, 2008, str. 29), leta 2007 pa elaborat za ustanovitev vojaške fakultete. Ustanovitev lastne visokošolske ustanove bi bila za slovensko vojaško šolstvo najbolj smiselna zaradi neodvisnosti od pripravljenosti civilnih fakultet za sodelovanje, pa tudi zaradi zagotavljanja kakovostnega znanstveno-raziskovalnega dela na področju vojaških znanosti ter posledično kakovostnega izobraževalnega dela.

Argumenti v prid lastni vojaški visoki šoli so skrajšanje časa šolanja kandidatov za častnike, izvajanje socializacije v posebnem vojaškem delovnem okolju že v zgodnejših letih in ne šele po končanem študiju, ko so kandidati že večinoma izoblikovane osebnosti. Poleg tega bi z visoko šolo pospešili tudi znanstvenoraziskovalno delo na področju vojaških ved.

Zagate z ustanavljanjem vojaške izobraževalne ustanove, ki bi bila akreditirana kot visokošolska ustanova, imajo v Slovenski vojski dolgo tradicijo. Eden ključnih problemov pri realizaciji ideje o lastni visokošolski instituciji je njena organizacijska umestitev, saj trenutna šolska zakonodaja onemogoča ustanovitev visoke šole znotraj ministrstva za obrambo. Zakon o visokem šolstvu (v nadaljevanju ZViS) namreč določa pogoje in pravila za izvajanje visokošolske dejavnosti v Sloveniji. Po ZViS visokošolski zavod statusno-pravno ne more biti notranja organizacijska enota SV in mora biti hkrati pravna oseba, vpisana v sodni register. Le tako se lahko

akreditira kot visokošolski zavod pri Nacionalni agenciji Republike Slovenije za kakovost v visokem šolstvu. Z vidika SV bi bilo visoko vojaškostrokovno šolo najbolj smiselno in racionalno organizacijsko umestiti v Center vojaških šol, saj bi ta lahko zagotavljal vso potrebno podporo delovanju visoke šole tako v obliki predavateljskega kadra, knjižnično-informacijske in založniške podpore, prostorske in materialne zagotovitve. Glede na predvideno število vpisanih študentov na višjo in visoko vojaško šolo bi bil tak način najprimernejši.

Problem bi bilo mogoče rešiti po zgledu sosednje Hrvaške, ki je podobno težavo rešila z vpeljavo posebnega člena v Zakon o znanstveni dejavnosti in visokem izobraževanju (Zakon o znanstveni dejavnosti in visokom obrazovanju). V 48. členu zakona, ki ureja ustanovitev visokošolskih zavodov na Hrvaškem, je glede ustanovitve visokošolskega zavoda za potrebe vojaškega in policijskega izobraževanja določeno, da lahko visokošolske zavode za potrebe vojaškega in policijskega izobraževanja ustanavlja Vlada Republike Hrvaške kot preostale visokošolske zavode ali kot organizacijske enote pristojnih ministrstev. V omenjenem primeru izvaja organizacijska enota ministrstva (pristojnega za vojaško oziroma policijsko dejavnost) visokošolski študij v dogovoru z univerzo, ki jamči in odgovarja za izvedbo študija.

Druga rešitev pa je ustanovitev samostojnega visokošolskega zavoda, ki bi deloval zunaj ministrstva za obrambo, pri čemer bi financiranje uredili prek ministrstva. Z ustanovitvijo lastne visokošolske ustanove bi lahko izvajali tudi skupne študijske programe z drugimi visokošolskimi zavodi iz Republike Slovenije ali tujine. Tako bi lahko uresničili tudi določila 64. člena Zakona o obrambi, ki določa, da se Šola za častnike lahko organizira kot visoko strokovno oziroma univerzitetno izobraževanje in poveljniško štabno usposabljanje kot podiplomski študij v skladu s splošnimi predpisi, torej v skladu z ZViS. Prav tako bi lastna, v javnem šolstvu akreditirana ustanova, olajšala povezovanje s podobnimi ustanovami, ki delujejo v drugih državah, še posebej v okviru Evropske unije oziroma Nata. S sodobno zasnovanimi izobraževalnimi programi, zasnovanimi na evropskem sistemu za prenašanje kreditnih točk, bi omogočili tudi povezovanje z drugimi visokošolskimi ustanovami doma in v tujini. Hkrati bi bila tudi lažja izmenjava udeležencev izobraževanja ter predavateljev znotraj posameznih izobraževalnih modulov, ki bi na tej ustanovi potekali (Stanić, 2014, str. 13–26). Članstvo v Natu zahteva sodelovanje tudi na področju vojaškega izobraževanja, k čemur bo lahko slovenski izobraževalni sistem pristopil le s sodobno zasnovano visokošolsko ustanovo, ki bo podeljevala javno veljavno diplomo ter znanje in kompetence za vojaško delovanje v hitro spreminjajočem se varnostnem okolju.

Za uspešno vključevanje v javni izobraževalni sistem na področju visokega šolstva bi bilo treba znotraj obrambnega ministrstva več prizadevanj vložiti v razvoj kakovostnih predavateljskih kadrov, ki se bodo lahko habilitirali v predavateljski naziv. Gre za problematiko, na katero so opozarjali že številni avtorji (Brožič, 2009, str. 54). Z ustreznimi predavatelji bi zagotavljali razvoj nacionalnih vojaških znanosti

in kakovost vojaškega izobraževanja častnikov. Spodbuditi bi bilo torej treba znanstveno aktivnost posameznikov z akademskimi nazivi v Slovenski vojski in jih sistematično usmerjati v objavljane znanstvenih člankov ter v aktivno udeležbo na znanstvenih konferencah, simpozijih in podobnih dogodkih doma in v tujini. Vse to bo olajšalo vstopanje vojaškega izobraževanja v javni izobraževalni sistem ter prispevalo k višji kakovosti vojaškega izobraževanja.

Sklep Izvajanje vojaškega izobraževanja in usposabljanja mora slediti modernim zahtevam po profesionalnosti in strokovnosti podčastnikov in častnikov za učinkovito vodenje in poveljevanje v Slovenski vojski, hkrati pa upoštevati nacionalne ambicije in mednarodne zaveze na tem področju. Oblikovanje izobraževalnega sistema kadrov SV naj bi bilo skladno z uveljavljenimi rešitvami držav članic Nata in EU. Vse to zahteva permanentno posodabljanje izobraževalnih programov. Prav tako je treba zagotavljati ustrezen predavateljski in inštruktorski kader, ki izvaja vojaško izobraževanje in usposabljanje, ter prilagoditi njegov status zahtevam tega poklica. Pri tem je treba upoštevati, da je delo predavateljev in inštruktorjev na vojaških šolah še posebej zahtevno, saj morajo slediti najnovejšim smernicam na svojem strokovnem področju, hkrati pa biti usposobljeni za kakovostno andragoško delo. V skladu s tem je treba zagotoviti tudi ustrezne načine motiviranja za predavateljsko delo.

Rešitev je mogoča s spremembo Zakona o visokem šolstvu in ustanovitvijo visokošolske ustanove znotraj ministrstva za obrambo ali z ustanovitvijo samostojnega visokošolskega vojaškega zavoda zunaj ministrstva za obrambo. Le tako bo Slovenska vojska rešila izziv, ki kot Damoklejev meč visi nad usodo slovenskega vojaškega izobraževalnega sistema že nekaj desetletij. Zagotovila bo večji ugled in kakovost vojaškega šolstva, boljše samopodobo, predvsem pa bo vzpostavila trdne temelje lastnega nacionalnega vojaškega izobraževanja prihodnjim generacijam slovenskih častnikov. Vojaško šolstvo je zibelka vojaškega poklica in prav zato bi bilo treba vanj vložiti prizadevanja, da se modernizira in postavijo trdni temelji za prihodnost. S takimi temelji bi omogočili, da bi se vojaško šolstvo manj ukvarjalo z organizacijskimi težavami in se bolj posvetilo snovanju kakovostnih programov s sodobnimi vsebinami, usklajenimi z mednarodnimi izobraževalnimi standardi, ter njihovi kakovostni izvedbi, digitalizaciji vojaškega izobraževanja in razvijanju kakovostnega predavateljskega kadra. Tako bi nosilni enoti vojaškega izobraževanja postali Višja vojaška strokovna šola za podčastnike in Visoka vojaška šola za častnike. Izvajali bi programe, akreditirane v javnem izobraževalnem sistemu, in zagotavljali visoko kakovost izvedbe v skladu z evropskimi standardi ter standardi Nata.

Literatura

1. Brožič, L., 2009. Vidiki razvoja in motiviranja kadrov z znanstvenimi nazivi v Slovenski vojski. V *Bilten Slovenske vojske*, št. 4, str. 51–65.
2. Grašič, M., 2008. Osnovno šolanje častnikov. V *Bilten Slovenske vojske*, št. 1, str. 25–40.
3. Greer, J., 2018. *Thoughts on Military Education, Training and Leader Development in 2050*. V *Small Wars Journal*, <https://smallwarsjournal.com/jrnl/art/thoughts-military-education-training-and-leader-development-2050>, 13. 3. 2021.
4. Haček, M., in Bačlija, I., 2007. *Sodobni uslužbenki sistem*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
5. Kastelic, G., 2008. Zgodovinski pregled izobraževanja in usposabljanja častnikov na Slovenskem. V *Bilten Slovenske vojske*, št. 1, str. 11–24.
6. Kelley, K., in Johnson-Freese, J., 2013. *Rethinking professional military education*, Foreign Policy Research Institute, <http://www.fpri.org/articles/2013/10/rethinking-professional-military-education>, 1. 2. 2021.
7. Kennedy, C. G., in Neilson, K., 2002. *Military Education: Past, Present and Future*. London: Praeger Publishers.
8. Kodeks vojaške etike Slovenske vojske, 2009. Uradni list RS, št. 55/2009, <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/93244>, 14. 3. 2021.
9. Mali, D. (ur.), 2016. *Izhodišča za pripravo višješolskih študijskih programov*. Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport.
10. Maxwell, S. D., 2012. *Thoughts on Professional Military Education: After 9-11, Iraq, and Afghanistan in the Era of Fiscal Austerity*. V *Small Wars Journal*, <https://smallwarsjournal.com/jrnl/art/thoughts-on-professional-military-education-after-9-11-iraq-and-afghanistan-in-the-era-of-f>, 13. 3. 2021.
11. Obreht, A., 2010. *Šolanje kandidatov za častnike. Primerjalna analiza. Zaključna naloga*. Ljubljana: Šola za častnike.
12. Pešec, M., 2013. *Doktrina vojaškega izobraževanja in usposabljanja*, Maribor: Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje.
13. Peters, R., 2007. *Learning to lose*, *American Interest*, vol. 2, no. 6, <http://www.the-american-interest.com/2007/07/01/learning-to-lose/>, 1. 2. 2021.
14. Sklep ministrice za obrambo RS o ustanovitvi Medresorske projektne skupine za povezovanje vojaškega z javnim izobraževalnim sistemom, številka 603-138/2016-1, z dne 19. 12. 2016. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo RS.
15. Staničič, O., 2014. *Global Success of »Europe 2020« - Remodelling Education Systems, even Military Ones?* V *Sodobni vojaški izzivi*, št. 2, str. 13–26.
16. Toronto, N. W., 2015. *Does Military Education Matter?*, <https://www.e-ir.info/2015/05/26/does-military-education-matter/>, 31. 1. 2021.
17. *Usmeritve za načrtovanje operativnih, materialnih in organizacijskih priprav za uporabo Slovenske vojske v letih 2020 in 2021*, številka 804-146/2018-14, z dne 21. 5. 2020. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo RS.
18. Vegič, V., in Zabukovec, S., 2014. *Izobraževanje častnikov – od razprav o organiziranosti k razmisleku o vsebinah*, V *Sodobni vojaški izzivi*, št. 2, str. 57–73.
19. *Vojaški menedžment. Višješolski študijski program*, 2020. <https://cpi.si/poklicno-izobrazevanje/izobrazevalni-programi/programi/vsi/>, 14. 3. 2021.
20. *Zakon o obrambi (ZObR)*. V *Uradni list RS*, št. 103/04, 95/15 in 139/20. <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO532>, 12. 2. 2021.
21. Žnidarič, H., 2018. *Postopek priprave, posredovanja v sprejem in objave javno veljavnih višješolskih študijskih programov*, Ljubljana: Center RS za poklicno izobraževanje.
22. *Statistični urad Republike Slovenije*, 2017. *Opisi kategorij KLASIUS-P-16*, <https://www.stat.si>, 13. 3. 2021.

23. *Zakon o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju. V Narodne novine. Službeni list Republike Hrvatske, št. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15, 131/17, <https://www.zakon.hr/z/320/Zakon-o-znanstvenoj-djelatnosti-i-visokom-obrazovanju>, 14. 3. 2021.*